

# ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΗΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

7

1910

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ \* 1969 \* RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★

BAS. N. GRÉGORIADÈS

ληνικῆς κοινότητος Βενετίας μονογραφίας τοῦ Ἰωάννου Βαλουδίου, τοῦ κ. Σάβα καὶ τοῦ Legend.

*Γεωργίου Χωματιανοῦ Στατιστικὰ ἀποτελέσματα τῆς γενικῆς ἀπογραφῆς τοῦ κληθροῦ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1906.* Ἐν Ἀθήναις, 1909. Εἰς 4ον. Τόμος πρῶτος. Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου. Σελ. 56, 735. Τόμος δευτέρος. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Μεγαλ. Νικολαΐδου. Σελ. 506.

Ἡ στατιστικὴ ἐνηπιάζεν ἀκόμη παρ' ἡμῖν μέχρι πρό ὀλίγων ἐτῶν καὶ θεωρεῖτο μονοουχὶ περιττή. Ἀρκεῖ νὰναφέρω παραδείγματά τινα ἐκ τῆς ἐμῆς ὑπηρεσίας ὡς γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων κατὰ τὰ ἔτη 1882 - 1885. Θεωρήσας ἀναγκαιοτάτην σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν προαγωγὴν τῆς στατιστικῆς ἐν τῷ τμήματι ὅπερ διηύθυνον, μετ' ἀπορίας εἶδον, ὅτι ἡ πολιτεία δὲν εἶχεν ἀκόμη φροντίσει νὰ ἔχῃ στατιστικούς πίνακας τῶν στρατευσίμων ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄλλ' ὁμολογῶ, ὅτι, ὅτε παρίστησα τὴν τοιαύτην ἀνάγκην εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως κ. Δημήτριον Βουλπιώτην καὶ τὸν ἀείμνηστον πρωθυπουργὸν Χαρίλαον Τρικούπην, μετὰ πολλῆς προθυμίας διετάχθη ἡ κατὰ τὴν κατάταξιν τῶν στρατευσίμων σύνταξις πινάκων περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγγραμμάτων καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸ βελγικὸν σύστημα συμφώνως πρὸς τὰς ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν δοθείσας ὁδηγίας. Ἐπ' ἴσης εἰσήγαγον τὸ σύστημα συντάξεως μηνιαίων, τριμηνιαίων καὶ ἔτησιων πινάκων περὶ τῆς φοιτήσεως ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις, καὶ εἶχον ἀρχίσει τακτικῶς ἀποστελλόμενοι εἰς τὸ Ἰπουργεῖον τῆς Παιδείας οἱ τοιοῦτοι πίνακες, οἵτινες ἐμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς σχετικὰς δημοσιεύσεις. Ἄλλ' ἅμα τῇ ἀποχωρήσει μου ὁ διαδεχθεὶς με ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ τμήματος τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως οὐ μόνον δὲν ἠθέλησε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐργασίαν ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ ἐπέτρεψεν, εἰ μὴ διέταξε, τὴν καταστροφὴν τῶν συνηγμένων πολυπληθῶν δελτίων. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς αὐτῆς μου ὑπηρεσίας ἐξέδωκα τῷ 1882 τέσσαρας χάρτας ἐμφαινόντας α') τὴν κατὰ δήμους διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι· β') τὴν κατ' ἐπαρχίας διάδοσιν τῆς παιδείας παρὰ τῷ ὅλῳ πληθυσμῷ· γ') τὴν κατ' ἐπαρχίας διάδοσιν τῆς παιδείας παρὰ τῷ ἀνδρικῷ φύλῳ καὶ δ') τὴν κατ' ἐπαρχίας διάδοσιν τῆς παιδείας παρὰ τῷ γυναικίῳ

φύλω. Ἦσαν δὲ διδακτικώτατα καὶ ἀμέσως προσιτὰ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὰ πορίσματα αὐτῶν ἕνεκα τοῦ τότε πρώτου, καθ' ὅσον γινώσκω, δι' αὐτῶν εἰσαχθέντος παρ' ἡμῖν γραφικοῦ συστήματος, ὅπερ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας εἶχε μετ' ἰνδιαφέροντος παρακολούθησει, ὅτε σπουδάζων ἐν Γερμανίᾳ μεταξὺ τοῦ 1872 καὶ 1875 εἶχεν ἀσκηθῆναι περὶ τὴν στατιστικὴν ἐν τῷ Στατιστικῷ γραφείῳ τοῦ Βερολίνου τῷ τότε διευθυνομένῳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ περιωνύμου φιλολόγου Böckh. Ἀρκεῖ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ μελανία τῆς ἀπαιδεύσεως ἡ ἐπιχειρουμένη ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς κατὰ δήμους παιδείσεως εἰς τὸν δῆμον Βουφράσου, ἐν ᾧ καὶ ἡ Μανωλάς, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰπουργείου, ἰδίαν καταβαλόντος φροντίδα πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν αὐτῷ. Καὶ ὁμως οἱ χάρται ἐκεῖνοι μονοноῦ κατεγγλῶντο κατ' ἐκπανάληψιν ἐν τινι τῶν πολιτικῶν ἡμερησίων, ἐπωφελομένη τὴν πρὸ τριακονταετίας παντελῆ παρ' ἡμῖν ἄγνοιαν τοῦ γραφικοῦ συστήματος τῆς στατιστικῆς χάριν καταπολεμησέως τοῦ μὴ ἀρέσκοντος αὐτῆ τρόπου καθ' ὃν διηυθύνοντο ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως Τρικούπη τὰ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἄλλ' ἔκτοτε κατενοήθη κατὰ μικρὸν ἡ ἀξία καὶ τὸ ἐπωφελὲς τοῦ γραφικοῦ συστήματος ἐν τῇ στατιστικῇ καὶ παρ' ἡμῖν. Καὶ ὁ μὲν διευθυντὴς τοῦ Νέου Ἑλλ. νομνήμονος ἐποίησατο χρῆσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς χάριν ἱστορικῶν ἐρευνῶν ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ νομοῦ Μεθώνης ἐπὶ Βενετῶν (Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἑταιρείας Τόμ. Β' Πίν. Ζ'), εἰσῆχθη δὲ σκοράδην καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας. Τοιοῦτος ἐπὶ παραδείγματι ὁ α Πίναξ ἐμφαίνων τὴν ἐξ ἔλνοσσίας νοσηρότητα τῶν ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος καὶ Κρήτης ἐν τῇ πρὸ ἐνός ἔτους ἐκδοθείσῃ μονογραφίᾳ τοῦ κ. Κ. Σάββα Περι τῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ Κρήτῃ συχνότητος τῆς ἐλνοσσίας. Πανηγυρικῶς δ' οὕτως εἰπεῖν ἐγκαθιδρύθη ἡ γραφικὴ παράστασις ἐν τῇ ἐνταῦθα ἀγγελλομένη συγγραφῇ τοῦ κ. Χωματιανοῦ, ἣν κοσμοῦσι δέκα ἐξαιρετοὶ ἐγχρωμοὶ γραφικοὶ πίνακες, ὧν ὁ μὲν ὄγδος παριστάνει τὴν Παιδευσιν ἀρρένων κατὰ νομοὺς, ὁ ἕκτος τὴν παιδευσιν θηλέων κατὰ νομοὺς καὶ ὁ δέκατος τὴν παιδευσιν κατοίκων κατὰ νομοὺς.

Ἡ συγγραφὴ περιλαμβάνει ἀριθμητικοὺς πίνακας α') τοῦ πραγματικοῦ καὶ νομίμου πληθυσμοῦ· β') τῆς ἰθαγενείας· γ') τῆς παιδεύσεως· δ') τῆς ἀστικῆς καταστάσεως· ε') τῆς ἡλικίας· ς') τῆς γλώσ-

σης καὶ παιδεύσεως· ζ') τῆς θρησκείας· η') τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ θ') τοῦ πληθυσμοῦ κατωκημένων τόπων. Ἀξιόλογον δὲ εἶναι καὶ τὸ πρῶτον μέρος. Τοῦτο ἐν μὲν τῷ προοίμῳ περιλαμβάνει κεφάλαια τέσσαρα· α') περὶ ἀπογραφῆς· β') περὶ τῶν προηγουμένων ἀπογραφῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος· γ') περὶ χωρογραφικῆς συνθέσεως καὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ περὶ τοῦ ἐμβαθοῦ αὐτοῦ καὶ δ') περὶ μεταβολῶν ἐν τῇ ἐδαφικῇ ἐκτάσει τοῦ Βασιλείου ἐν τῇ διοικητικῇ διαιρέσει αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ, τῇ συνθέσει καὶ τῇ ὀνομασίᾳ τῶν διοικητικῶν περιφερειῶν, ἐν δὲ τῇ Εἰσαγωγῇ περιέχει δύο κεφάλαια· α') μέθοδον καθ' ἣν ἐνηργήθη ἡ ἀπογραφή· β') ἐπισκόπησιν τῶν ἀπογραφικῶν δεδομένων.

Καὶ μόνη ἡ ἀναγραφὴ τῶν περιεχομένων ἐν τῷ βιβλίῳ δεικνύει ὅποιον πλῆθος χρησιμωτάτων εἰδήσεων περιέχει. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀναδεικνύει τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν, μεθ' ἧς εἰργάσθη ὁ κ. Χωματιανός, ἡ παραβολὴ τοῦ βιβλίου τούτου πρὸς τὰς προγενεστέρας ἀπογραφικὰς δημοσιεύσεις τοῦ Ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν. Τούτων αἱ πλεῖσται περιωρίζοντο εἰς μόνους τοὺς ἀριθμητικοὺς ἀπογραφικοὺς πίνακας τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξαιρέσιν δὲ ποιεῖ ἡ Στατιστικὴ τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1879 ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε διευθύνοντος τὸ ἀπογραφικὸν τμήμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν Ἀλεξάνδρου Μανσόλα. Ἀλλὰ καὶ αὕτη εἶναι πολὺ ὑποδεεσττέρα τοῦ προκειμένου βιβλίου τοῦ Χωματιανοῦ.

Ἐν τέλει παρατηρητέον, ὅτι ἐν τοῖς ἀριθμητικοῖς πίναξι τῆς Ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1907 (Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ τυπογραφείου. 1908), ἐν ἣ εὗρηνται καταγεγραμμένα ὀνομαστί αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος εὕρισκόμεν ἰκανὴν πρῶδον ἐν τῇ ὀρθῇ ἀναγραφῇ τῶν ὀνομάτων ἐν συγκρίσει πρὸς προτέρας ἀπογραφάς. Ἴδιως δὲ ἀξιόμιμπος εἶναι ἡ ἐν τῇ ἀπογραφῇ τοῦ 1896 ἐκ συστήματος προσθήκη τῆς καταλήξεως ΟΝ εἰς πρόφανως γενικοφανεῖς τοπωνυμίας. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου θέλει δοθῆ εἰς ἡμᾶς εὐκαιρία νὰ διαλάβωμεν ἄλλοτε διὰ μακροτέρων.